

Muhu kiel oo nüüd internettis

Mõne voasta iest, kui meitel sii sõuke murdevõistlus olli, et kõik omasid sõnasid ja muhu ütlemisi kirja paneksid, siis tulli pärast nõuke mõte, et äkist soaks nee kõik kuskile kohta internetti koa üles riputa. Ja ma ühekorra siis juhtusi seda alisema. Ja kohe tulli mo juure Kallastelt Kopli Madis ja lubas kangeste abiks akata. Madis tegigid siis nõukse kohja valmis ja nüüd nende irmus külmade ilmadega, mis sii ollid, ma kukkusi neid tüösid sõnna sisse toksima. Paerguseks

akkab asi änam-vähäm ilmet võtma. Kuskil tuhande kahesaa sõna ja ütlemise rinkis oo juba sial kirjas. Muist asju oo küll viel puudu. Niipalju ep jõva mitte, kut korraga tahaks. Aga nüüd, kenad muhulased, voadake ja uurige te koa seda kohta sial internettis. Selle kohjaaadress oo <http://muhu.rehepapp.com/murre/index.php/Esileht>

Kis oo juba sõnna sõnade juure välja jõudn, nee oo mõned uurin, et sõnad oo, aga seda põle mitte järgi kirjutat, et mis nee riigikieles piak-

sid tähändama koa? Siis oo sõuke kaup, et oo taris selle sõna piale kodida ja sial lõpsuta. Siis soab tiada.

Neh, ma ep usu mitte märki, et sial kõik muhu kiel sihes oo. Seda oo rahva ulkas ikka tüki rohkem kuulda. Ja nüüd olge munuksed ja andke moole tiada, mis sialt puudu oo. Moole võib kirjuta aadressi piale irena.tarvis@gmail.com või elista 45 98 142.

Olge munuksed!

Irena Piiri Metsavahilt

10. veebruaril sündis Maigi Ruttu ja Kaupo Tüüri perre poeg Ron Tüür.

Tallinna muhulaste pidu

12. märtsil toimus 22. Tallinna muhulaste pidu. Pidulisi oli parajalt palju ja kõik kohaletulnud nautisid koosoldud aega.

Tähtsaim külaline tuli seekord kodusaaarel. Lea Kuldsepp andis väga põhjaliku ülevaate Muhu muuseumis tehtust ja ka tuleviku-plaanid on selged. Meie Munukselgi on oma osa muuseumi kultuuriprogrammis.

Munukeste kontsert oli nagu alati meelikõitev. Seekord pidid isegi mehed ansambli aktiivsete liikmetena kaasa lööma.

Tädi Maalilgi oli oma osa õhtu kava sisustamisel.

Jätuks tegijatel ja tulijatel ikka tahtmist üheskoos rõõmu tunda koosolemiseks.

Malle Ling

Talina muhulased peo-meeleolu loomas.

Erakogu

Arvamus Pärase Tammemäe kohta

Alati tekib pisut kõhe tunne, kui kuulen, et keegi kuskil kedagi või midagi (eriti loodusega seonduvat) on kaitsma asunud, sest 1) olles ise osakeseks loodusest ei saa inimene ennast õigupoolest looduse kaitsjaks kuulutada ilma ennast Jumala rolli panemata, kuid seda viimast võib eetilisel väga mitmeti hinnata (kuni pärispatuks arvamiseni); 2) pahatihti osutub kaitse taotlemine või pakkumine hoopis mingiks jesuiitlikuks varjatud eesmärkide saavutamise vahendiks ja neil juhtudel on vajalik kõigepealt hoopis asjaosaliste tegelikes eesmärkides selgusele jõuda!

Tänapäeval on taaskord saanud moeasjaks looduslikest pühapaikadest rääkimine, kuigi mõiste ise on seni kõiki rahuldavalt

defineerimata. Kuni räägitakse pärimustega (pärandkultuuriga) seotud üksikute loodusobjektide (allikad, kivid, puud jmt) asukohadest, siis nende osas on ehk lihtsam üheselt selgusele ja kokkuleppele jõuda ning taolisi objekte on ka hulgaliselt (isegi juba nõukogude totalitarismi perioodil) riikliku kaitse alla võetud ning muinsuskaitse arusaamad muutudes hiljem sellise „kaitse“ alt taas välja arvatud!

Keerukamaks muutub asi pisut suuremat territooriumi hõlmavate looduskooslustega, mida maausulised tavatsevad hiiteks nimetada ja mille eksistents peab tänaseks päevaks vähemalt tuhande aasta taha ulatuma. Üheks võtmeküsimuseks hiite puhul jääb see, kas need (peale muu) kujutavad tingimata meie ajaarvamise (või ka

varasemat) matmispaika või saab rääkida ka hiitest kui üksnes rituaalide ja kombetalustega seotud kohtadest? Viimasel juhul muutub nende usutav tuvastamine üsna keeruliseks (kui mitte lootusetuks?), sest meie teadmised koloniseerimise aja elust-olust, usundist ja muust on vägagi pinnapealsed ning suuresti hilisemaist ajaperioodidest pärit fantaasiate vili. Rääkida suulise pärimuse jõudmisest ca 1000 aasta taha on iga pisutki folklooriga kokku puutunud inimese jaoks enesestmõistetavalt pelgalt tinglik ja igasuguse taolise pärimuse lahtimõtestamine väga keeruline ülesanne (vastuvaidlejatel soovitaksin kasvõi pisutki püüda süveneda sellesse, kuidas Uku Masing omal ajal nendesse asjadesse suhtus).

Järg lk 6.

Lugupeetud miljööväärtusliku küla elanik!

Muhu Vallavolikogu on algatanud **Muhu valla miljööväärtuslike külade teemaplaneeringu** (18.8.2010. a otsus nr 64). Teemaplaneeringu eesmärgiks on täpsustada Muhu valla üldplaneeringuga määratletud miljööväärtuslike hoonestusalade piire, selgitada välja ja kirjeldada iga küla miljööväärtuste iseloom ja sõnastada igale alale eraldi nõu spetsiifilised ehitus- ja kasutustingimused. Lähtuvalt konkreetse ala väärtuste hulgast määratakse kaitse- ja kasutustingimused ning reeglid ehitustegevuse korraldamiseks ja vajadusel tehakse ettepanekud miljööväärtuse seisukohalt eriti oluliste üksikobjektide kaitse alla võtmiseks. Teemaplaneering koostatakse Muhu Vallavalitsuse ja AS Pöyry Entec vahelises koostöös.

Saamaks teada nende elanike nägemust ja meelsust, keda koostatav töö otseselt puudutab ning seeläbi töö koostamisel paremini arvestada kohalike elanike ettepanekute ja arvamustega, on koostatud Muhu valla elanikele ning suvitajatele väike küsimustik, kus palume vastata mõnele teie küla puudutavale küsimusele.

Küsitlused on saadaval Muhu valla kodulehel, vallamajas ning maa- ja planeeringuosakonnas.

Loodame, et leiате aega küsitlusele vastamiseks aprillikuu jooksul.

Täpsem info tel. 4548984, maa@muhu.ee

Valla 2011. aasta eelarvest ja plaanidest

18. veebruaril võeti volikogu poolt vastu Muhi valla 2011. a eelarve kogumahuks 2 982 358 eurot (46,7 milj. krooni).

Poole eelarvest moodustavad investeeringud, s.o 1,499 milj. eurot, millest peamine osa kuulub sotsiaalkeskuse ehituse jätkamiseks. Teede investeeringuks on riigipoolne toetus 42,1 tuhat eurot, millele vald soovib omalt poolt kindlasti juurde panustada, ent suured kulud lume- ja libeduse-tõrjele seavad üsna raskete valikute ette. Esialgsete plaanide kohaselt on sel aastal plaanis tolmuvaba katte alla viia Hellamaa külas asuv nn Võlla asunduse tee kuni puhastusseadmeteni ning võimalusel lõpetada Nautse küla tee. Valla kommunaalametile on plaanis osta teeaarte hooldusniiduk.

Liiva turuplatsi rajamiseks on lisatud ligi 5 tuhat eurot. Veel on eelarve investeeringute real vahendid lasteaia saali, koridori ja ventilatsioonüsteemi renoveerimiseks. Hädapärase remondi peab tegema ka vallamajas. Muuseum renoveerib oma säästudest, riigipoolne toetus investeeringuteks kadus masuga ja pole seni taastunud. Jätkub hajaasustuse veeprogramm uute puurkaevude ehitamise näol ja uus ettevõtmine on sadamate arendamine loodetavate projekti rahadega sügisel. Projektis on Võrkaia ja Kallaste sadam, millest üks saab loodetavasti toetuse sadama korrastustöödeks. Seni aga on käsil ettevalmistavad tööd sadamate mõõdistamise ja projektide koostamise näol.

Kuna Kesselaiule on sisse kirjutatud kolm leibkonda ja riik toetab läbi tasandusfondi sihtfinantseeringuna Kesse elu, siis tahame kogutud raha abil sel aastal täita Kesselaiu elanike unistuse ja soetada kauba ning tehnika veoks

transpordiparve.

Teise poole eelarvest moodustavad põhitegevusega seotud kulud e jooksvad kulud. Need on valla-valitsuse poolt planeeritud tagasihoidlikult ja ettevaatlikult. Sel aastal ennistati 20,7 tuhat eurot tööjõukulule, see on keskmiselt 3,3 % (teatavasti 2010. a kärbiti tööjõukulu ligi 2 milj. krooni e umbes 10 %). Kindlasti ei ole see piisav ega rahulda kõiki seoses tublisti kallinenud eluga, ent vast näitab see valitsuse ja volikogu head tahet näha numbrite taga ka inimest. Jäid kehtima endised toetused (sünni- ja matusetootus, eluasemetootus õpilastele, hooldajatoetus). Toome siinkohal toetused eurodes: sünnitoetus 256; matusetootus 128; eluasemetootus 25. Toimetulekutoetus suurenes 1200 kroonile ehk siis 76,69 eurole.

Laenude tasumiseks on sel aastal ette nähtud 38,7 tuhat eurot (606 tuhat krooni). Sotsiaalkeskuse ehituseks plaanitakse laenu võtta 83,1 tuhat eurot (1,3 milj. krooni).

2010. a laekus tulumaks hästi, st üheteist kuuga laekus eelarvesse planeeritu täis. Sellest lähtuvalt saime ilma täiendava laenu tasuda omafinantseeringu soojatrasid vahetamise projektis 1,084 milj. krooni ulatuses (lisaks projektiraha 774 tuhat krooni). Igapähe on veel karm ja lumerohke talv meeles. Vallale läks see lumetõrje näol maksma 75,8 tuhat eurot (1,187 milj. krooni). 2011. a on eelarve reservfondis ligi 31 tuhat eurot. Kindlasti tuleb sellest eraldada teede jooksvaks remondiks (hööveldamine, tolmutõrje, kruusavedu), ettenägematuteks kuludeks ja ka projektide omaosalusteks.

Loodetavasti jätkub tulumaksu hea laekumine ka sel aastal ja selle ülelaekumise saab suunata uutesse investeeringutesse ja projektidesse. Esimesed kolm kuud on olnud

suhteliselt stabiilsed ja võrreldes 2010. aastaga on tulumaksu laekunud 6 % enam.

Kuna meie vajadused ja unistused on alati suuremad, kui eelarve seda võimaldab, oleme sel aastal tõsiselt rõhku pannud erinevate projektirahade otsingule ja kaasamisele valla arengusse – seda nii valla poolt esitatud projektide kui ka kaasfinantseerimise näol erinevates MTÜ-de poolt esitatud projektides.

Eelpool oli juttu Kalandusfondi toel sadamate korrastamisest. Oleme realistid ja tunneme rõõmu, kui vähemalt kummagi (Võrkaia või Kallaste) sadama saame korrastatud.

Viimastel aastatel oleme jupi kaupade remontinud oma lasteaeda. Sel aastal oleme selleks ette näinud vahendeid valla eelarves ja lasteaia remondiprojekt on esitatud ka EAS-i Regionaalsete Investeeringutoetuste andmise programmi.

Koostöös SK Muhuga (kaasfinantseering) on esitatud projekt spordihalli jõusaali uue sisustuse hankimiseks ning spordiväljakule volleväljakule rajamiseks. Väga hea näide koostööst on ka Tamse külaseltsi poolt Kohaliku Omaalgatuse Programmi esitatud Tamse bussiootekoja remondi projekt, mis sai ka rahastatud ja vald tagas projekti kaasfinantseeringu - võidab nii külakogukond kui ka vald. Juba sel suvel oleme ühe ilusasti remonditud bussiootekoja võrra rikkamad. Aitäh, Tamse rahvas!

Sel aastal avas Siseministerium nn kergliiklusteede projekti. Meilt on esitatud Liiva küla kergliiklustee projekt. Projekti kohaselt algab tee Kalakohviku juurest, läheb mööda vallamajast, sotsiaalkeskusest, korterelamutest, lasteaia, koolist, kirikust ning läheb mööda apteegi vastas oleva haljasala äärt perearstikeskuseni. Seega ühendatakse Liival olemasolev napp kõnniteeosa uue kergliiklusteedega ning tagatakse jalakäijatele ja ratturitele ohutu liikumine - seda muidugi positiivse rahastusotsuse korral. See, et tänases liikluskorralduses kõnnivad inimesed, sõidavad ratturid ja sõidukid koos kitsal sõiduteel, ei ole normaalne, eriti ohtlik on liiklus talvel, kui tee on veel kitsam. Kel huvi, saab projektijoonistega tutvuda vallamajas.

Väikesaarte toetusprogrammi raames on esitatud küllaltki innovaatiline projekt Kesselaiule (Muhu ise ei ole väikesaarte nimistus) elektrivarustuse taga-

miseks kohapealsete energiaallikate abil (päikesepaneelid, väikesed tuulegeneraatorid).

Praegu käib ettevalmistus selle nimel, et esitada projekt noortekeskusele avaramate ruumide väljaehitamiseks spordihoonesse, alustatud on projekteerimistöödega. See on esimene samm spordihoonete parema rakenduse leidmiseks, nii et sellest kasvaks välja Muhi kultuuri- ja vabaajakeskus, kus oleks võimalik sportida ja korraldada kultuurimaja puudumisel ka suuremaid kultuuriüritusi.

Kindlasti ei saa kõik projektid rahastatud koheselt ja sel aastal ning kõike ei suuda me ka korraga kaasfinantseerida, kuid kindlasti peegelduvad esitatud projektidest meie vajadused ja suunad lähiaastateks.

Lõpetuseks meie kõige tähtsama investeeringuobjekti, so uue sotsiaalkeskuse ehitusest. Näotu vaidlus riigihanke võitnud ehitajaga päädis sellega, et Muhi vald lõpetas ehitaja lepingurikkumiste tõttu ühepoolset töövõtulepingu ja nõudis pangalt sisse ehitaja poolt pangale antud ehitusgarantii summa. 2010. a lõpus vaidlustas ehitaja garantii sissenõudmise kohtus. Täna on osapooled kokku leppinud kohtuvälises lahendis, tunnustamata siiski täielikult teineteise nõudmisi. Seega on suhted eelmise ehitajaga lõpetatud ja oleme valmis välja kuulutama uut riigihanget. Kuna oli selge, Facio Ehituse AS-ga me seda hoonet valmis ei ehitata, valmistasime kohtuvaidlusega samaaegselt ette uut riigihanget, mille juures oli kõige mahukam korrektse ehitusprojekti ettevalmistamine. Uus riigihanke dokumentatsioon on kooskõlatamisel EAS-i kui rahastaja juures ja enam ei tohiks olla takistusi uue hanke väljakuulutamiseks. Siiralt tahaks loota, et uus hange läheb vaidlusteta ja umbes mai keskpaigas on uus ehitaja selgunud ning ehitus valmib kinnitatud lõpptähtajaks, so 1. juuliks 2012.

See oli väike ülevaade 2011. aastast ja valla plaanidest ning ülesannetest. Kindlasti tuleb aasta väga tööne ja kiire, ent samas loodetavasti ka palju kordaminekuid pakkuv.

Raido Liitmäe,
vallavanem
Lea Valk,
pearaamatupidaja

Meeldetuletus registreeringu õigsuse kinnitamisest

Tuletame meelde, et hiljemalt 15. aprilliks peab ettevõtja esitama kinnituse registreeringu õigsuse kohta majandustegevuse registris (MTR). Vajaliku info leiata Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi veebilehel www.mkm.ee asuvast Majandustegevuse registrist (MTR www.mkm.ee/mtr). Kui registreeringu andmed vajavad muutmist, tuleb esitada registreeringu muutmise taotlus (taotluse vormide nimekirjast vorm nr 17), mis ühtlasi kinnitab andmete õigsust. Kui andmed on õiged ja ei vaja muutmist, esitatakse taotlus vormil nr 18. Juhul, kui ettevõtja taotluse alusel on registreering tehtud või selle andmeid muudetud kolme kuu jooksul enne 15. aprilli, ei pea registreeringut enam täiendavalt kinnitama.

E-postiga saadetud taotlused tulevad digiallkirjastada.

Registreeringu õigsuse kinnitamise ja registreeringu muutmise eest ei tule tasuda riigilõivu.

Malle Port, Registraalitsuse peaspetsialist

Asjatundjatel saab tasuta nõu küsida kodust lahkumata

Kas tööleping peab olema kirjalik?
 Firma on pankrotis, kuidas kätte saada koondamisraha?
 Kust alustada abielulahutusega?
 Testamenti ei ole, kes on pärijateks?
 Kas liiklustrahv aegub?
 Kui palju peab kohtutäitur kontole jätma?
 Kuidas meest alkoholist eemal hoida?
 Ülekaal, millest alustada?
 Mida teha, et küüsi tugevdada?
 Miks on koeral karv lahti?
 Kuidas saada lahti vesirottidest?
 Kas majavamm on inimesele ohtlik?
 Miks korstnakivid pragunevad?

jne
 Interneti nõuandekeskuses
www.vastused.ee
 saab küsida tasuta ja anonüümselt nõu oma ala asjatundjatel.
 Kasulikke nõuandeid leiab ka küsimuste-vastuste lugemisel.
 Nõu saab küsida erinevatel teemadel: töödigis, perekonnaõigis, pärimisõigis, kindlustus, peresuhted, lemmikloomad, dieet, toitumine, kodu ja aed jne.
 Julgustame Teid oma probleemidele lahendusi otsima!

Ain Raudsepp

www.vastused.ee peatoimetaja

TÕDE

Juuli pühib tolmu kapi alla
 Maali endal kohvisse viina kallab
 Oskar eile katsus naabrinaise säärt
 Endli mõistus pole tuhkagi väärt

Jutal iga nädal uus mees või ka kaks
 Mail suured tissid? Ei! Ta on lihtsalt paks
 Jüri Evele tegi musi. Last on oodata nüüd
 Tiidul mingi paha haigus - selles Mallel on süüd

Küsite - on see kõik ikka tõde?
 Muidugi! Iga külamutti usun nagu enda õde
 Kõike täpselt tean ja edasi räägin
 Ise olen ilus tark ja tubli, keda keegi ei vääri

Reelika

Juhan Smuuli reisikiri „Dollarite maa“ (3)

Kadri Tüür

Edasi poetab Smuul mägede ja kullakaevandamisega seotud sihtkohtade vahele veel San Francisco koos merekirjelduse, lilledõhna, teatriskäigu ja sadama vaatamisega. „Maailma maades ja rahvastes“ tuleb San Francisco kõneks küll alles pisut hiljem, kuid seostub samuti turismi ja suvitamisega ning loomulikult merega. Smuul kujutab San Franciscot järgmiselt:

„Õhtu. Kauguses, mis mõõtmatu, paistis ainult sinetav meri, Vaikne ookean. Õrn puna palistas läänetaeva alumist osa, muutus ikka tuhvimaks ja kadus lõpuks. Ainult meri loksus laisalt, läikis nagu fosfor ja siis, kui tast käis üle kerge tuulehiil, virvendas laisalt.“

Ja siis jõuab Smuuli maailma-avastaja Alaskale:

„Ääretus...“

Kunagi, ka Vaikse ookeani ääres pole ma näinud säärast ääretust kui siin. Mingi tühjus hiilis hinge, vaadates seda tumedat lumelegendikku, mis oli täiesti lage.

Päike ei paistnud, hoolimata sellest, et oli alles kell 1 peale lõunat. Külml oli. Meid vaevas janu ja väsimus, liikmeid tahtis kangeks tõmmata mitmekümne kraadine külm.

Elutus,... Ääretus...

Loodust siin üldse polnud, kõik oli surnud. Praegu oli mujal Ameerikas suvi, kuid siin alles talv.“

Kui „Anglo-Ameerika“ II jagu lõpeb Kanada kirjeldusega, siis Smuul lendab selle asemel Gröönimaale. Nagu juba osutatud, on ta selleks sammuks ilmselt inspiratsiooni saanud „Maailma maade ja rahvaste“ I osast, mis käsitleb polaaralaseid. Seejärel on

Põhja-Ameerika mandrile ring peale tehtud ja väsinud minajutustaja saab tagasi kodumaale lennata. Lõpus tekib tal koduigatsus, ta saadab koju telegrammi, et tuleb varsti, ning tahaks kodus magada ja tuhlis süüa. Samasugused teod ja soovid on tal kirjas „Jäises raamatus“, reaalselt tehtud reisi päevikus.

Seosed Muhuga ilmnevad muuhulgas ka käsikirja suhteliselt ebaühtlases keelekasutuses. Röövli-episoodis kasutatakse ühelt poolt selliseid peenikesi sõnu, nagu relv, revolver, küüniline, elegantne (ilmselt laenatud mõnest keeleuenduslaste tõlgitud ajalehe joonealusest kriminaaljutust), teisalt aga järgnevad üksteisele sellised väljendid ja sõnavormid nagu „musta maskeeritud bandiit“, „Jäin ähmaselt selle viisaka pandiidile järgi vahtima“ ja (!) „Röövbandid (mitmuse osastav) omavad soomusautod ja kuulipildujad“. Viimase on ka õpetaja punase joonega veaks märkinud, aga tuleb siiski tunnistada, et üsna paljud murdekeelusest tingitud eksimused eesti õigekirja vastu on ka õpetaja Pärtelil selles tekstis kahe silma vahele jäänud.

Näiteks leidub tekstis sellised muhu murde päraseid sõnavorme, nagu varsi, kärsutatud, param; muhupärast mitmuse osastavat: mustjashalla tolmupilvi, multi-miljonära, samuti paar väga muhu moodi lauset: „Teisel päeval läksin ühe eskimoga seltsis (III välde) hülgepüügile.“; „Kõigil on püksid jalgas (III välde)“. Ja veel üks huvitav kohanimevorm, mida Smuul kasutas järjekindlalt ka oma hilisemas loomingus – Atlant, nt:

„Atlant ärkas. Lained olid mustjassinised, ääretulaiad ja ei ühinenud oma väiksemate vendade metsiku pisaratetantsuga. Uhke ja tujukas on meri.“

Sellega seoses on veel huvitav märkida, et mõned aastad tagasi Smuuli luules kasutatud linnunimesid uurides jäi mulle silma, et üks vähestest eksootilistest mere-lindudest, keda ta oma luuletustes mainib, on albatross. Arvasin, et küllap kohtas ta seda mõnel oma merereisil. Kuid ennäe – sellesamas just eelpool tsiteeritud „Dollarite maa“ merekirjelduses viibib kohal ka albatross! Kust ta sinna sai – kes teab. Võib-olla mainitakse albatrossi mõnes vanas meremeeste laulus?

Nagu eelpool osutatud, on Smuul oma kirjatööd ilustanud kaheksa ajaleheväljalõikega, millest üks on tekstuudis „Jälle uus mood Ameerika naistel. Keerutavad „wilkasid“, teised aga fotod tähelepanuväärsetest ehitistest ja inimestest Ameerikas. Nende hulgas leidub ka foto 1920.-30. aastate kuulsa Rootsi päritolu Ameerika lenduri Charles Lindberghi pojast, kes rööviti ning lapsröövis süüdistatud Bruno Hauptmann hukati elektritoolil aprillis 1936 (sedakaudu on võimalik seostada referaadi kirjutamise aega toona ajakirjanduses esinenud sündmustega). Lindbergh käis Põhja-Euroopas, sealhulgas Tallinnas, 1933. aasta sügisel ning seda sündmust kajastasid toonased ajalehed elavalt. Võimalik, et väike Tooma Jukugi oli selle tähelepanuväärse sündmusega kursis ning 1936. aasta dramaatilised uudised töid ka seosed Lindberghiga ja lendamise

teema taas elavamalt päevakorra-le. Tekstis viitab ta nagu möödaminnes: „...kellel meist ei mõlguks meeles kuulsa lenduri Lindberghi poja saladuslik röövimine...“ ning seostab seda Ameerika üldise kriminogeensusega, mille kohta on tal jutustusse lisatud üpris elav episood kohtumisest raharöövliga.

Isikutest on „Dollarite maa“ ajaleheväljalõigetel kujutatud veel „New Yorgi rahavürst John Pierpoint Morgan“ ja „Meisterpoksija Sharken“. Kirjandusmuuseumi ajalehete teemakataloogi ja digiteeritud ajalehete lehitsemise on andnud senimaani küll ainult nii-palju tulemusi, et Morgani kohtuprotsessist on olnud juttu 1933. aasta maikuu lehtedes ja Smuuli kasutatud pilt ei ole pärit „Päevalehest“, „Teatajast“ ega „Meie Maast“. Sharkeni nimelist tegelast ajalehete teemakataloogid ei kajasta, vahest ei olnud siis tegemist esimese suurusjärgu sporditähedega. Millisest lehest õiged pildid viimaks välja tulevad, on raske ennustada. Smuuli edaspidise loomingu seisukohast on aga siinkohal ehk oluline märkida, et „morgani“ kapitalisti ja rahamehe üldnimena kasutab Smuul ka oma küpsema perioodi loomingus. See tõestab veelkord oletust, mida olen esitanud juba seoses Smuuli loodusteaduslike teadmiste avaldamisega tema luules, et oma üldteadmised ümbritseva maailma kohta on ta hankinud enamalt jaolt juba väga varases nooruses Muhus ja hiljem ei ole neile midagi märkimisväärset lisandunud. Siit tuleb muidugi välja arvata tema hilisem tohutu ilukirjanduse lugemus, kuid see on juba uue jutu teema.

Mõistatusi

Olga Vinkel:

Vits vihuta, laud lehta, tort takuta? (Habe)

Mees raiub ööd ja päevad, illmaski ei saa laastu kätte? (Kell)

Mees alasti, särk põues?

(Kütünal)

Üks hani, neli nina? (Padi)

Vees ei upu, tules ei põle, mullas ei mädane? (Nimi)

Seest siiruviiruline, pealt kullakarvaline? (Sibul)

Väike valge vaadike, kahe-sugust märga sees? (Muna)

Tuba tuttavaid täis, üks ei tunne ühte, teine teist? (Jalajäljed)

Lihane laut, karvane katus, iga nurga all natuke rauda? (Hobu)

Kristiina Paist, jutustamise ajal 64-aastane, elas Viirakülas, pärit Külasemast:

Jaluta Jaan läheb seina kaudu üles? (Suits)

Isanda nina tilgub emanda moldi? (Kaev)

Hobu hirhub Hiiumaa, jaal kuuldu meie maal? (Müristamine)

Vanamees kõnnib toa peal, liha voagen pea peal? (Kukk)

Kogunud **Piia Vinkel**
11-aastasena (1958)

Vanu pilta Muhust

Muhulased demonstreerivad oma töökust. Tore, et ka raamatu lugemine on tähtsate tööde hulka arvatud! Kahjuks ei oska arvata, millises külas ja millises peres see pilt on tehtud. Pilt pärineb presidendile 1939. aastal kingitud albumist.

Arvamus Pärase Tammemäe kohta

Algus lk 3.

Uurimistööde vähese ulatuse tõttu puudub arheoloogidel seni selgus meie ajaarvamise 1. aastatuhande matustest – eriti Lääne-Eestis ja saartel just enne nn viikingiaega, aga ka hilisemaist põletusmatustest. Samas usutakse asustustihedus Muhus sel ajal üpris kõrge olnud. Arheoloog Marika Mägi näiteks arvab, et hiljem rahvasuus katkuaukudeks või katkumägedeks nimetatud paigad ei ole seotud mitte kesk-aegsete katkupuhangutega, vaid kujutavad pigem 1. aastatuhande laibamatuseid. Muhus on aga sel ajal arvatavalt kõrge asustustihedusega olnud piirkondade (Igaküla, Rootsivere, Tamse, Lõetsa, Vöiküla, Suuremõisa ja mitmed teised) matmispaigad täiesti välja selgitamata ning uurimata. Õigupoolest on läbi kaevatud vaid Mäla kalmed, mis osaliselt ka palju varasemasse aega on dateeritud ja formaalselt on seni veel mingisuguse kaitse all täiesti metsa kasvanud Raegma kalmete ala.

Üldise arvamuse kohaselt

üritasid kolonisaatorid paganate ristiusku pöörasid neid ka oma „pühapaikadest“ (arvatavalt on see palju hilisema tekkega termin) „võõrutada“ ja väidetavalt ehitati ristiusu kirikuid just endiste matmis- ja/või rituaalipaikade kohale. Huvitaval kombel on teateid isegi sellest, et alles 19. sajandil Muhusse kahe õigeusu kiriku (Hellamaa ja Rinsi) rajamisel on vundamentidest kunagiste matuste jälgi leitud! Nii võiks siis mõnesuguse paradoksina tõdeda, et tänaseks on ehk „taarusuliste pühapaigad ristiusu kirikute (või nende varematega) kõige kindlamalt kaitstud“ – olgugi et mõnede meeldest ehk rüvetatud?!

Selles kontekstis tundub nüüd pisut kummastav, et läinud aasta lõpul Pärase Tammemäe hiiena munitsipaalikaitse alla võtmine ühtäkki nii aktuaalseks muutus, et Tartu Ülikooli filosoofiadoktor ja väidetav Muinsuskaitseameti looduslike pühapaikade ekspertkomisjoni esimees Heiki Valk kellegi (siinkirjutajale ebaselge, kas Muhu vallavalitsuse või hiiesõbra

Martin Kivisoo) tellimisel vastava ekspertiisi tegi. Olles selle napilt 5-leheküljelise dokumendiga põgusalt tutvunud, tekkis kiusatus käesolevaga oma arvamus avaldada...

Nimelt sisaldub kõnealusel viiel lehel nii pärimuse „tekitamine“ (Eulalia Koka 2005. a salvestatud jutu teksti äratoomine ja lisaks veel mõned viited tänaseks sumud vanematelt Pärase inimestelt kuulu kohta – vahendajaks enamasti Martin Kivisoo) kui ka selle pärimuse analüüsi, aga puuduvad igasugused viited arheoloogilistele aspektidele või pühapaiga kui niisuguse määratlusele üldse. Seevastu jõutakse üpris kiiresti järeldusele (tsitaat): „Olemasolevad andmed viitavad üheselt sellele, et Tammemägi kujutab endast muistet hiie- ja pühakohta.“

Taoline ekspertiisiakt tekitab paratamatult kahtluse kellegi „varjatud huvidest“ selles loos. Kui oleksid aktuaalsed kuuldused mingitest „välistest ohtudest“ kogukonnale tervikuna (näiteks mõne aasta tagune dolomiidi kae-

vandamise ja killustiku tootmise oht Pärasel), siis oleksin jesuiitlikult valmis esitatud ekspertiisi kõhklemata „pädevaks“ tunnistama ja soostuksin igati vallaga Tammemäe hiiena kaitse alla võtmisel. Taolisi varjatud huve mõistmata ei saa ma aga kuidagi Heiki Valgu „ekspertiisi“ adekvaatseks ega ammendavaks pidada, sest mind huvitaks ikkagi kõigepealt loodusliku pühapaiga kui niisuguse korralik definitsioon.

Naljatamisi võiks ju lisada, et kui Ahto Kaasik ja tema poolt hiiesõbraks pühitsetud Martin Kivisoo kardavad pühapaiga rüvetamist Soonda jahimeeste poolt, siis tasuks ehk uurida, kas viimased endi arvates hoopis metssigu nülgedes Tammemäe haldjatele ande ei anna ja selle läbi samuti hiie sõpradeks ei taha saada? Tajun siinkohal küll Martini pahandamise väge, et nii pühade asjadega ei naljatata, aga profaanid jäävad ju profaanideks!

22.3.2011

Ülo Rehepapp,
harrastus-koduloolane